

HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

בס"ד

Tziporah

1. שמות ב

"יא ויהי בימים ההם, ויגדל משה ויצא אל-אחיו, וירא, בסבלתם; וירא איש מצרי, מכה איש-עברי מאחיו. יב ויפן כה וכה, וירא כי אין איש; ויהי, את-המצרי, ויטמנהו, בחול. יג ויצא ביום השני, והנה שני-אנשים עברים נצים; ויאמר, לרשע, למה תכה, רעך. יד ויאמר מי שמך לאיש שר ושפט, עלינו-הלהרגני אתה אמר, כאשר הרגת את-המצרי; וירא משה ויאמר, אכן נודע הדבר. טו וישמע פרעה את-הדבר הזה, ויבקש להרג את-משה; ויברח משה מפני פרעה, וישב בארץ-מצרים וישב על-הבאר."

2. ילקוט שמעוני שמות קסח

"ויהי כי פרעה ויברח משה וימלט מדינה... ויהי בהיות המצור על כוש ויברח משה ממצרים ויבוא אל מחנה קוקנוס מלך כוש ומשה בן שמונה עשרה שנה בברחו והימים אשר צר קוקנוס על כוש תשע שנים ויהיה הבחור הולך ובא עמהם ויהי המלך והשרים וכל חיל המלחמה את הבחור כי רב ויקיר הוא וקומתו כארז ופניו כצאת השמש וכח גבורתו כארי ויהי יועץ למלך. ויהי מקץ תשע שנים ויחלה המלך את חליו אשר ימות בו ויהיה ביום השביעי לעת חלותו וימת ויחנטוהו עבדיו ויקברוהו נכח שער העיר הפונה ארץ מצרים ויבנו עליו בנין גדול נאה וגבוה מאד ויכתבו עליו כל מלחמותיו וכל גבורותיו. ויהי אחרי השלימו הבנין ויאמרו איש אל רעהו מה נעשה אם אמרנו נלחמה העירה ויפלו ממנו חללים רבים ואם אמרנו נשב במצור ושמעו כל מלכי ארם ובני קדם כי מת מלכנו ויבואו עלינו פתאום ולא ישאירו לנו שריד ועתה לכו ונמליכה עלינו מלך ונשב במצור עד תנתן העיר בידינו. וימהרו ויפשיטו איש לבושו וישליכו ארצה ויעשו במה גדולה ויושיבו עליה את משה ויתקעו בשופרות ויאמרו יחי המלך יחי המלך וישבעו כל השרים וכל העם לתת לו את הכושית הגבירה אשת קוקנוס לו לאשה וימליכו אותו עליהם. ומשה בן שבע ועשרים שנה במלכו על בני כוש... וילכוד משה את העיר בחכמתו ויושיבוהו על כסא המלוכה וישימו כתר מלכות בראשו וגם את הכושית הגבירה נתנו לו לאשה ויירא משה את אלקי אבותיו ולא בא אליה כי זכר את השבועה אשר השביע אברהם את אליעזר עבדו לאמר לא תקח אשה על בני מבנות כנען. וגם כה עשה יצחק בברוך יעקב מפני עשו ויצוהו ויאמר לו לא תתחתן בבני חם כי זכרנו את אשר נתן את בני חם לעבדים לבני שם ולבני יפת ויירא משה מפני ה' אלקיו ויתהלך לפניו באמת בכל לבבו ולא סר מן הדרך אשר הלכו בה אברהם יצחק ויעקב ויתחזק במלכות בני כוש וילחם את אדום ואת בני קדם ואת ארם ויכניעם תחת יד בני כוש. והימים אשר מלך על בני כוש ארבעים שנה. ויצלח בכל מלחמתו כי ה' אלקי אבותיו אתו. בשנת ארבעים למלכו והוא יושב על כסא המלוכה והגבירה יושבת לימינו אצלו ותאמר הגבירה אל השרים ואל העם הנה זה ארבעים שנה אשר מלך זה על כוש ואלי לא קרב ואת אלקי בני כוש לא עבד. ועתה שמעו נא בני כוש ולא ימלוך עליכם זה הנה מונחם בני ימלוך עליכם כי טוב לכם לעבוד את בן אדוניכם מעבוד איש נכרי עבד מלך מצרים. ויהי כל העם נדון עד הערב וישכימו בבוקר וימליכו את מונחם בן קוקנוס עליהם וייראו בני כוש לשלוח יד במשה וכי זכרו את השבועה אשר נשבעו לו ויתנו לו מתנות גדולות וישלחוהו בכבוד גדול ויצא משם ויחדול ממלוך על כוש. ומשה בן שבע שנים וששים שנה בצאתו מכוש כי מה' יצא הדבר כי בא הקץ אשר התעתד מימי קדם להוציא את בני ישראל."

3. שמות ב

"טז ולכהן מדון, שבע בנות; ותבאנה ותדלנה, ותמלאנה את-הרהטים, להשקות, צאן אביהן. יז ויבאו הרעים, ויגרשו; ויקם משה ויזשען, וישק את-צאנם. יח ותבאנה, אל-רעואל אביהן; ויאמר, מדוע מהרתן בא היום. יט ותאמרן-איש מצרי, הצילנו מיד הרעים; וגם-דלה דלה לנו, וישק את-הצאן. כ ויאמר אל-בנותיו, ואיזו למה זה עזבתן את-האיש, קראן לו ויאכל לחם. כא ויאזל משה, לשבת את-האיש; ויתן את-צפרה בתו, למשה. כב ותלד בן, ויקרא את-שמו גרשם: כי אמר-גר הייתי, בארץ נכריה."

4. שמות רבה א

"יתרו כומר לעבודת כוכבים היה וראה שאין בה ממש ובסר עליה והרהר לעשות תשובה עד שלא בא משה וקרא לבני עירו ואמר להם עד עכשיו הייתי משמש אתכם מעתה זקן אני בחרו לכם כומר אחר עמד והוציא כלי תשמישי עבודת כוכבים ונתן להם הכל. נדוהו שלא יזדקק לו אדם ולא יעשו לו מלאכה ולא ירעו את צאנו וביקש מן הרועים לרעות לו את צאנו ולא קבלו לפיכך הוציא בנותיו. ותבאנה ותדלנה מלמד שהיו מקדימות לבוא מפני פחד הרועים. ויבאו הרועים ויגרשום אפשר הוא כהן מדון והרועים מגרשים בנותיו? אלא ללמדך שנדוהו וגרשו בנותיו... רבי יוחנן בשם רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר דבר של גלוי עריות באו לעשות עמהן ועמד משה והושיען נאמר כאן ויושיען... ורבנן אמרי מלמד שהשליכו אותן למים והוציאן משה ואין ויושיען אלא לשון הצלת מים... ויאמר מדוע מהרתן בא? מכאן אתה למד שכל הימים באחרונה היו באות... ויאמר אל בנותיו

HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

יְאִי וְגו' אָמַר לָהֶם סִימָן שֶׁאַתֶּם אוֹמְרוֹת שֶׁד לָהּ וְהַשְׁקָה אֶת כָּל הַצָּאן זֶה מִבְּנֵי בְּנֵי שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁעָמַד עַל הַבָּאָר וְהַבָּאָר מִתְבָּרַכֶּת בְּשִׁבְלֹהּ. לָמָּה זֶה עֲזָבְתָן אֶת הָאִישׁ וְגו' {קָרָאן לֹא וְיֹאכְל לֶחֶם} שְׂמָא יֵשׂא אַחַת מִכֶּם... מִיֵּד רִצְתָה צְפוּרָה אַחֲרָיו כְּצֹפֹר וְהִבִּיאָה אוֹתוֹ.."

5. אוצר המדרשים עם קמו

"כשיצאתי ממצרים בן ארבעים שנה הייתי ועמדתי על הבאר ומצאתי צפורה בת יתרו, וראיתי אותה שהיא צנועה ביותר אמרתי לה שאשאנה לאשה והיא ספרה לי מנהג אביה ואמרה לי כל אדם שבקש לישא מבנותי של אביה מנסה אותו באילן אחד שיש לו בגנתו, וכשמגיעין לאילן מיד בולעו. אמרתי לה אילן זה מאין היה לו? אמרה מקל הוא שברא הקב"ה אותו בערב שבת [מששת ימי בראשית] כשברא את עולמו והקב"ה הפקידו לאדם הראשון, ואדה"ר הפקידו לחנוך, וחנוך הפקידו לנח, ונח הפקידו לשם, ושם הפקידו לאברהם, ואברהם הפקידו ליצחק, ויצחק הפקידו ליעקב ויעקב הורידו למצרים והפקידו ליוסף בנו, וכשמת יוסף שללו המצריים את ביתו והביאו אותו מטה (המקל) בפלטרין של פרעה, ויתרו היה אחד מגדולי חרטומי מצרים וראה אותו מטה וחמדו בלבו וגנבו והביאו לביתו. ואותו מטה חקוק עליו שם המפורש ואותן עשר מכות שהביא הקב"ה על המצריים, והיה כתוב בו דצ"ך עד"ש באח"ב. ועוד כמה ימים וכמה שנים היה המטה מונח בבית יתרו אבי, עד שאבא פעם אחת לקחו בידו ונכנס לגנה ונעצו בקרקע, ושב בגינה ללקחו ומצאו שפרח ויצץ ציץ ויגמול שקדים, והניחו שם, ובו היה בודק כל מי שביקש לישא אחת מבנותיו. וכשמעתי דבריה הטובים וראיתי שהרועים גרשו את צפורה ואחותיה הצלתי אותן מיד הרועים וגם דלה דליתי להם והשקיתי את צאנן, ותבאנה אל רעואל אביהן ואני באתי עמהן ונכנסו הן תחלה ואני עמדתי בחוץ, כשראה אותן יתרו אמר להן מדוע מהרתן בא היום? ותאמרנה איש מצרי הצילנו מיד הרועים. ואני שמעתי מבחוץ שהן מעידות עלי שאני מצרי, ובשביל שלא נכנסתי ואמרתי איש עברי אני לא אזכה ליכנס לארץ ישראל. וכיון שאמרו בנות יתרו איש מצרי הצילנו אמר להן, אדם שעשה עמכן טובות אתן גמלתן לו גמול כזה? קראן לו ויאכל לחם, כיון שנכנסתי לבית אכלתי ושתיתי ודברתי ליתרו שיתן לי צפורה בתו לאשה, וענה לי אם תוכל להביא לי את המטה העומד בגנתי אני אתננה לך, והלכתי ופשפשתי את הגן ומצאתיו והבאתיו בידי, מיד הרהר יתרו ואמר בודאי זה הוא איש נביא שכל חכמי מצרים מקסמין עליו שעתיד נביא לצאת מישראל, שעל ידו תחרב מצרים וכל המצריים שבתוכה. מיד כעס עלי יתרו ותפשני והכניסני לבור שהיה בתוך ביתו, אמרה צפורה בלבה היאך אני יכולה להציל את הצדיק ממיתה משונה? אמרה לאביה אבא רצונך שתשמע לי, אתה אדם שאין לך אשה ויש לך שבע בנות, אם רצונך תעמודנה שש אחיותי בבית ואני אלך עם הצאן, ואם לאו תלכנה שש אחיותי עם הצאן ואני אתקן את הבית, אמר לה אביה יפה את אומרת תלכנה אחיותיך עם הצאן ואת שבי בבית ושמור את ביתי וכל מה שיש לי. ובכל יום היתה צפורה מפרנסת אותי מכל מעדני אביה יתרו, עד שהשלימו שבע שנים בבור. לאחר שבע שנים אמרה צפורה לאביה זוכרת אני אבי פעם אחת שלקחת איש אחד שהביא לך את המקל והשלכתו לבור ועשית עון גדול בדבר, אם רצונך פתח את הבור וראה, אם הוא מת הוציאהו משם והשלך נבלתו בחוץ כדי שלא יהא גופו מוסרח בביתך, ואם הוא חי תדע שהוא צדיק גמור, אמר לה בתי יפה את אומרת, כלום את זוכרת מה שמו? אמרה לו זוכרת אני ששמו משה בן עמרם, מיד הלך יתרו ופתח את הבור וקרא משה משה! עניתי ואמרתי לו הנני, והוציאני משם, ונשקני על ראשי ואמר ברוך המקום ששמרך בבור שבע שנים. מעיד אני עליו שהוא ממית ומחיה ומעיד אני בך שאתה צדיק גמור ועל ידך עתידה מצרים שתחרב ועל ידך עתיד הקב"ה להוציא את ישראל ממצרים ועל ידך עתידים המצריים להטבע בים, פרעה וחילו, ונתן לי ממון הרבה ואת צפורה בתו לאשה..."

6. ספרי בהעלותך צט

"... מגיד הכתוב שכל מי שהוא רואה אותה היה מודה בנויה. ר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי אומר: צפורה צפו וראו מה נאה... זאת נאה נוחה בנויה ונוחה במעשיה..."

7. רש"י סנהדרין פב עמ א

"משה קודם מתן תורה נשא וכשנתנה תורה כולן בני נח היו ונכנסו לכלל מצות והיא עמהם וגרים רבים של ערב רב..."

8. ילקוט שמעוני יהושע רמז ט

"על שקרבה עצמה כך קרבה המקום, ישראל שעושיין את התורה עאכ"ו. יש נשים חסידות גיורות הגר אסנת צפורה שפרה פועה בת פרעה רחב רות ויעל אשת חבר הקיני:"

9. ילקוט שמעוני שמות רמז קסח

"ותען צפורה את אביה לאמר: הלא שמעת [אבי] כי אלהי העברים גדול ונורא הוא, ומפליא להם בכל עת. הוא הציל אברהם מאור כשדים, ואת יצחק מן החרב, ואת יעקב מן המלאך בהאבקו עמו. וגם עם זה רבות עשה, ויצלהו מיאור מצרים ומחרב פרעה, גם מזה יכול למלטה... ותלך צפורה בדרכי בית ישראל, לא חסרה דבר מצדקת שרה ורבקה רחל ולאה גבעות עולם."

HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

10. שמות ג

"א ומשה, היה רעה את-צאן יתרו חתנו--כהן מדין; וינהג את-הצאן אחר המדבר, ויבא אל-הר האלהים חרבה. ב. וירא מלאך יהוה אליו, בלבת-אש--מתוך הסנה; וירא, והנה הסנה בער באש, והסנה, איננו אכל. ג. ויאמר משה--אסרה-נא ואראה, את-המראה הגדל הזה: מדוע, לא-יבער הסנה. ד. וירא יהוה, כי סר לראות; ויקרא אליו אלהים מתוך הסנה, ויאמר משה משה--ויאמר הנני."

11. מדרש רבה שמות פרשה ב

"אמרו רבותינו: כשהיה משה רבינו עליו השלום רועה צאנו של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי ורץ אחריו, עד שהגיע לחסית, כיון שהגיע לחסית, נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות, כיון שהגיע משה אצלו, אמר: אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא, עיף אתה, הרכיבו על כתיפו והיה מהלך. אמר הקדוש ברוך הוא: יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם, כך, חייך! אתה תרעה צאני ישראל."

12. רמבן שמות ד כ

"וכאשר נתעכבו שם נכספה אל אביה ושלחה עם הבנים"

13. שמות ד יח

"וילך משה וישב אל-יתר חתנו, ויאמר לו אלכה נא ואשובה אל-אחי אשר-במצרים, ואראה, העודם חיים; ויאמר יתרו למשה, לך לשלום."

14. הרש"ר הירש שמות ב כב

"בתחילה ביקש משה ללכת בגפו. היה מוכן לסכן נפשו מול אויביו אבל לא את אשתו וילדיו..."

15. שמות ד

"כ ויקח משה את-אשתו ואת-בניו, וירכבם על-החמר, וישב, ארצה מצרים; ויקח משה את-מטה האלהים, בידו. כא ויאמר יהוה, אל-משה, בלקתך לשוב מצרימה, ראה כל-המפיתים אשר-שמתי בידך ועשיתם לפני פרעה; ואני אחזק את-לבו, ולא ישלח את-העם. כב ואמרתי, אל-פרעה: כה אמר יהוה, בני בכרי ישראל. כג ואמר אליה, שלח את-בני ויעבדני, ותמאן, לשלחו--הנה אנכי הרג, את-בנך בכרך. כד ויהי בדרך, במלון; ויפגשוהו יהוה, ויבקש המיתו. כה ותיקח צפרה צר, ותכרת את-ערלת בנה, ותגע, לרגליו; ותאמר, כי חתן-דמים אתה לי. כו וירף, ממנו; אז, אמרה, חתן דמים, למולת."

16. מדרש אגדה שמות יח

"אשר שם האחד גרשם כך התנה יתרו עם משה שימול אחד מבניו והאחד יניח מלמול...ומי הוא שלא נימול? אליעזר..."

17. ילקוט שמעוני שמות קסח

"ויקרא משה שמו גרשום וגו' רק לא מל את בשר ערלתו בגזרת רעואל חותנו..."

18. אוצר המדרשים קמז

"והתנה (יתרו) עמי (משה) זה התנאי כל מה שתוליד בביתי יהא מחצה יהודים ומחצה ישמעאלים. אחר זמן נתעברה צפורה ותלד גרשום בחלקי, מלתי אותו וינק שדי אמו שתי שנים. לשנה השלישית נולד אליעזר, אמרתי איך אעשה עכשיו לא יניחו לי למולו, מיד לקחתי אשתי ובני לשוב לארץ מצרים."

רמב"ן שמות ד כ

"ואליעזר נתעברה ממנו בדרך או במצרים אם הלכה שם. ויתכן כי קודם הדבור הנדבר לו בהר האלהים לא נולד לו רק גרשום, אבל היתה צפורה הרה, וכאשר שב אל יתרו חותנו ילדה, ובעבור כי היה דבר המלך נחוץ לא מל אותו ולא קרא לו שם."

19. מס' נדרים לב א

"רבן שמעון בן גמליאל אומר לא למשה רבינו ביקש שטן להרוג אלא לאותו תינוק שנאמר כי חתן דמים אתה לי (שמות ד כה) צא וראה מי קרוי חתן הוי אומר זה התינוק"

20. ספורנו שמות ד כד

"ויבקש המיתו מלאך הממונה על זה ביקש להרוג את משה בשביל שנתרשל"

21. רש"י שמות ד כד

"תניא אמר רבי יוסי: חס ושלום, לא נתרשל אלא אמר, אמול ואצא לדרך, ספנה היא לתינוק עד שלשת ימים, אמול ואשקה ג' ימים, הקב"ה צונו לך שב מצרים! ומפני מה נענש? לפי שנתעסק במלון תחלה (מכילתא)."

22. מס' נדרים דף לא

"והיה המלאך נעשה כמין נחש ובולעו מראשו ועד ירכיו וחוזר ובולעו מרגליו ועד אותו מקום, הבינה צפורה שבשביל המילה הוא"

HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

23. אוצר המדרשים קמז

" באותה שעה בא שטן בדמות נחש ופגע בי ובלעני מראשי ועד המילה, ומעולם לא היה יכול ליגע בברית מילה, הרהרה צפורה בלבה ואמרה יודעת אני שאין דבר זה אלא בשביל העוון שלא מלנו אליעזר בנו, מיד לקחה צפורה צור ותכרות את ערלת בנה ונטלה מן הדם וזרקה על רגלי, באותה שעה יצאה בת קול ואמרה לנחש הקיא אותו וכן עשה, וזה שאמר הכתוב וירף ממנו אז אמרה חתן דמים למולות, הרי הצילתי אשתי משתי מיתות."

24. שמות ד כז

" ויאמר יהוה אל-אֶהרֹן, לָךְ לְקִרְאֵת מִשֶׁה הַמְדַבֵּרָה; וַיִּלֶּךְ, וַיִּפְגְּשֶׁהוּ בְּהַר הָאֱלֹהִים--וַיִּשְׁק-לוֹ. כֹּחַ וַיִּגְדַּם מִשֶׁה לְאֶהרֹן, אֶת כָּל-דְּבָרֵי יְהוָה אֲשֶׁר שָׁלַח, וְאֶת כָּל-הָאֵתֶת, אֲשֶׁר צִוָּהוּ."

25. מדרש אגדה שמות יח

"אמר לו אהרן: משה אחי, אנה אתה בא? אמר לו להציל את ישראל. אמר לו ומי אלה עמך? אמר לו אשתי ובני. אמר לו: ולאן אתה מוליכם? אמר לו: למצרים. אמר לו: על הראשונים אנו מצטערים – ואתה בא להוסיף עליהם? מיד החזירה. היינו דכתיב 'אחר שלוחיה' אחר ששלחה ונתן לה גט"

26. מכילתא דרשב"י יח ב

"מיד אמר לה" חזרי לבית אביך. מיד נטלה את בניה וחזרה לה לבית אביה"

27. ראב"ע שמות יח ב

"אחר שלוחיה. י"א אחר שנתן לה רשות במלון ללכת לבית אביה בשובו לבדו אל ארץ מצרים."

28. שמות יח

"א וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדֵּיָן, חֲתָן מִשֶׁה, אֶת כָּל-אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמִשֶׁה, וּלְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ: כִּי-הוֹצִיא יְהוָה אֶת-יִשְׂרָאֵל, מִמִּצְרַיִם. ב וַיִּקַּח, יִתְרוֹ חֲתָן מִשֶׁה, אֶת-צִפּוֹרָה, אִשְׁתּוֹ מִשֶׁה--אֲחֵר, שְׁלוּחִיָּה. ג וְאֵת, שְׁנֵי בָנֶיהָ: אֲשֶׁר שָׁם הָאֶחָד, גֵּרְשָׁם--כִּי אָמַר, גֵּר הָיִיתִי בְּאֶרֶץ נֹכְרִיָּה. ד וְשֵׁם הָאֶחָד, אֱלִיעֶזֶר--כִּי-אֱלֹהֵי אָבִי בְּעֶזְרִי, וַיִּצְלַנִי מִחֶרֶב פָּרַעַה. ה וַיָּבֵא יִתְרוֹ חֲתָן מִשֶׁה, וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ--אֶל-מִשֶׁה: אֶל-הַמְדַבֵּר, אֲשֶׁר-הוּא חֹנֵה שָׁם--הַר הָאֱלֹהִים. ו וַיֹּאמֶר, אֶל-מִשֶׁה, אֲנִי חֲתָנְךָ יִתְרוֹ, בָּא אֵלַי; וְאִשְׁתְּךָ--וּשְׁנֵי בָנֶיךָ, עִמָּה."

29. במדבר יב

"א וַתְּדַבֵּר מֵרִים וְאֶהרֹן בְּמִשֶׁה, עַל-אֲדוֹת הָאִשָּׁה הַכֹּשִׁית אֲשֶׁר לָקַח: כִּי-אִשָּׁה כֹּשִׁית, לָקַח. ב וַיֹּאמְרוּ, הֲרַק אָךְ-בְּמִשֶׁה דְבַר יְהוָה--הֲלֹא, גַם-בְּנוֹ דְבַר; וַיִּשְׁמַע, יְהוָה. ג וְהָאִישׁ מִשֶׁה, עֲנֹ מָאֵד--מִכָּל, הָאָדָם, אֲשֶׁר, עַל-פְּנֵי הָאֲדָמָה."

30. יבמות סב א

"שלושה דברים עשה משה מדעתו והסכימה דעתו לדעת המקום פירש מן האשה ושיבר הלוחות והוסיף יום אחד פירש מן האשה מאי דרש אמר ומה ישראל שלא דברה עמהם שכינה אלא לפי שעה וקבע להם זמן אמרה תורה (שמות יט, טו) אל תגשו אל אשה אני שמייוחד לדבור בכל שעה ושעה ולא קבע לי זמן על אחת כמה וכמה והסכימה דעתו לדעת המקום שנאמר (דברים ה, ל) לך אמור להם שובו לכם לאהליכם ואתה פה עמוד עמדי"

31. ספרי במדבר צט

"מנין היתה מרים יודעת שפירש משה מפריה ורביה? אלא שראת את צפורה שאינה מתקשטת בתכשיטי נשים. אמרה לה מה לך שאין את מתקשטת בתכשיטי נשים? אמרה לה אין אחיך מקפיד בדבר. לכך ידעה מרים ואמרה לאחיה, ושניהם דברו בו."

32. רש"י במדבר יב א

"האשה הכשית. מגיד שהכל מודים בַּיְפִיָּה כְּשֵׁם שֶׁהַכֹּל מוֹדִים בְּשִׁחְרוּתוֹ שֶׁל כּוֹשֵׁי (שם): כּוֹשִׁית. בְּגִמְטְרִיא יִפְתַּ מְרָאָה: עַל אֲדוֹת הָאִשָּׁה. עַל אֲדוֹת גְּרוּשָׁיָה:

33. אברבנאל במדבר יב א

" הא' להיותם כושית כעורב כי צפורה היתה ממדין והיתה שחורה כי מדינים הם ישמעאלים שחורים מכח השמש וחומו ואולי משה נמנע ממנה לפי שאינה ישרה בעיניו. והב' מפני התבודדותו לנבואה והיותו מוכן אליה בכל עת. והג' להיות משה בטבעו ענו ומסתפק ומואס בפחיתות המשגל כי חרפה הוא לו. והם היו משיבים על כל אחת מאלה וזהו ותדבר מרים ואהרן במשה על אודות האשה הכושית אשר לקח. רוצה לומר העלבון שהיה עושה משה לאשתו בהפרדו ממנה. ואמרו כי אם היה עושה כן להיות צפורה שחורה ככושית הנה כשנשא אותה כבר היתה כושית היהפוך כושי עורו ועל"ז לקחה והוליד ממנה בנים. ואם כן מה ראה עתה ומה הגיע אליו שנפרד ממנה כי הנה לא נתחדש בה עתה הכושיות ומוטב שלא לקחה להיותה כושית לא להפרד ממנה אחר שלקחה שנים רבות."

HIDDEN WOMEN IN THE BIBLE

with Chazan Arik Wollheim

34. חזקוני במדבר יב א

" על אדות האשה הכשית. אמרו למה פירש עכשיו מאשתו אלא אם לו ע"י שהיא כושית והלא אשה כושית לקח משעת הנשואין כלומר כעורה היתה משעת הנשואין ולא הניחה בשביל כיעור שבה ולמה הניחה עכשיו בשביל כיעור שבה."

35. העמק דבר במדבר יב א

" כי אשה כושית לקח. לפי הפשט משמעות כושית גויה. אלא שנתגיירה. וכסבורים אהרן ומרים דמשי"ה פירש משה ממנה. משום שאינה לפי כבודו של משה. שתה"י אשתו שלא מיחוסו ישראל. ודברו בזה שמכ"מ אינו נכון. אחר שכבר לקח וידע שהיתה גויה ולא הטעתו. וא"כ אינו ראוי לצערה ולפרוש ממנה."

36. רשב"ם במדבר יב א

" כי אשה כושית לקח - כדכתיב בדברי הימים, דמשה רבינו מלך היה בארץ כוש ארבעים שנה ולקח מלכה אחת ולא שכב עמה כמ"ש שם. והם לא ידעו כשדברו בו שלא נזקק לה, זה עיקר פשוטו. שאם בשביל צפורה דברו, מה צורך לפרש כי אשה כושית לקח וכי עד עתה לא ידענו כי צפורה מדינית היא?! ועוד תשובה, כי לא היתה כושית, כי כוש מבני חם הוא ומדין מבני קטורה אשר ילדה לאברהם."

37. ספרי זוטא יב א

"ר' שמעון אומר אף צפורה פתחה בדברים ואמרה למרים ומרים אמרה לאהרן ואהרן הוסיף על דבריהם ונשאו ונתנו בדברים ומה היו הדברים? אמרו: כיון שנתמנו הזקנים הדליקו כל ישראל נרות ועשו שמחה בשביל שעלו שבעים זקנים לשררה וכיון שראת מרים הנרות אמרה אשרי אלו ואשרי נשותיהן אמרה לה צפורה אל תאמרי אשרי נשותיהן אלא אוי לנשותיהן שמיום שדבר הקדוש ברוך הוא עם משה אחיך לא נזדקק לי מיד הלכה מרים אצל אהרן והיו נושאים ונותנים בדבר שני ותדבר מרים ואהרן במשה על אדות האשה על עסקי פרישתו מן האשה אמרו גיותן הוא משה וכי לא דבר הקדוש ברוך הוא אלא עמו בלבד כבר דבר עם נביאים הרבה ועמנו ולא פירשנו מנשותינו כמו שפירש שני הרק אך במשה דבר ה'."

38. שכל טוב שמות יח

" ואת שני בניה - לפי ששלחם מעליו בעצתו של אהרן וגדלו אצל אמם, לפיכך קוראם הכתוב 'בניה'..."

39. דברי הימים א כג

" טו בְּנֵי מִשָּׁה, גְּרִשׁוֹם וְאַלְיָעָזֶר. טז בְּנֵי גְרִשׁוֹם, שְׁבוּאֵל הָרֹאשׁ. יז וַיְהִי בְּנֵי-אַלְיָעָזֶר, רְחַבְיָה הָרֹאשׁ; וְלֹא-הָיָה לְאַלְיָעָזֶר בָּנִים אַחֲרָיו, וּבְנֵי רְחַבְיָה רָבוּ לְמַעַלְהָ."

40. שכל טוב בראשית מז

" שרבו למעלה מששים רבוא"

41. שופטים יח

" ל וַיִּקְיְמוּ לָהֶם בְּנֵי-דָן, אֶת-הַפְּסָל; וַיְהוֹנָתָן בֶּן-גְּרִשָׁם בֶּן-מִיִּשָּׁה הוּא וּבָנָיו, הָיוּ כֹהֲנִים לְשִׁבְט הַדָּנִי, עַד-יּוֹם, גְּלוֹת הָאָרֶץ. לֹא וַיִּשְׁיִמוּ לָהֶם, אֶת-פְּסָל מִיכָה אֲשֶׁר עָשָׂה, כָּל-יְמֵי הַיּוֹת בֵּית-הָאֱלֹהִים, בְּשָׁלָה."

42. אוצר מדרשים, מדרשי חסר ויתר א:כ"ד

" ויהונתן בן גרשום בן מנשה (שופטים י"ח ל') נו"ן של מנשה תלויה, הוא משה וכתוב מנשה, ללמדך כי אותו יונתן בן בנו של משה רבינו היה, וכיון שנעשה מומר לע"ז לא זכה לקרות שמו על שם משה, ... ולמה נקרא שמו על שם מנשה לפי שעשה מעשה מנשה. .. ולמה נו"ן תלויה? לומר אם זכה ועשה תשובה נקרא בן משה, ואם לא בן מנשה."